

Geschiedenis van het godshuis Reyphins met bijhorende kapel en Mariabeeld

Deze kapel is de bidkapel van het godshuis Reyphins. Bij elke stichting van een godshuis werd er bijna steeds een bijhorende kapel gebouwd waar de bewoners elke dag voor de zielenrust van de stichters moesten bidden. Alvorens daar dieper op in te gaan eerst een woordje uitleg over de godshuizen en hun bestaan ?

De godshuizen zijn ontstaan uit de zorg voor hulpbehoevenden, de zorg voor de armen. Vanaf de 12de eeuw komt de armenzorg goed op gang en waren er drie soorten godshuizen

- Godshuizen als grote opvangcentra

Daar konden hulpbehoevenden eten, slapen voor één nacht en verzorging krijgen. Deze godshuizen evolueerden naar hospitalen. Voorbeelden hiervan zijn het Sint-Janshospitaal, het hospitaal van O.L.Vrouw van de Potterie, Sint-Juliaan voor zieken en behoeftigen, Sint-Hubrechts voor zwakzinnigen en vondelingen, het Blindekensgasthuis, en het Magdalenagasthuis voor melaatsen.

- Parochiale dissen

Dit waren particuliere instellingen die de armen van de parochie bijstonden, zij zorgden vooral voor voedsel, kledij en brandstof. Ze hadden ook huisjes: dishuisjes. Het beheer was in handen van een dismeester. Het meubilair van de parochiale dissen bestond uit een disbank en een distafel aanwezig in de kerk. Er werden dispenningen uitgedeeld door de disknaap waarmee de 'proven' konden worden afgehaald. Dit gebeurde ter gelegenheid van een herdenkingsdienst voor de overledene. De armen moesten aanwezig zijn om te bidden voor de zielenrust van de overledenen en kregen dan bij het inleveren van de dispenning hun voorziene proven. Er waren parochiale dissen zoals Onze-Lieve-Vrouw, Sint-Salvators, Sint-Anna, Sint-Jacobs.

- Stichtingen door een ambacht of door private personen

Deze woonerven werden vanaf de 14de eeuw uit liefdadigheid opgetrokken. Nu eens door ambachten, zoals de schoenmakers, de bakkers, de kleermakers die hun bejaarde leden een dak boven het hoofd wilden geven dan weer door weduwen of gegoede burgers die zo een plaatsje in de hemel wilden veroveren door een stichting te doen. Om zich van dat plekje te verzekeren had elk godshuis zijn kapel, waar de bewoners zedelijk verplicht werden om dagelijks te bidden voor de stichter.

In 1795 vond de Franse bezetter dat armenzorg en hulp aan behoeftigen een nationale plicht was en kwamen de verschillende instellingen onder één beheer. Alle opvangcentra en alle private stichtingen kwamen onder het beheer van de "Commissie van Burgerlijke Godshuizen" en de Parochiale dissen kwamen onder het beheer van het "Bureau van Weldadigheid". In 1925 fuseerden de twee openbare instellingen

tot Commissie van Openbare Onderstand (kortweg C.O.O.) In 1976 werd de C.O.O. omgevormd tot O.C.M.W. (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn)

Stichting Reyphins

In de volksmond is deze stichting bekend als “De Tientjes” en moet rond 1630 zijn opgericht. Het was Joos Reyphins, schepen van Brugge, die in 1627 tien woningen en een kapel in de Nieuwe Gentweg kocht naast de ‘vierentwintigen’, de 24 huisjes van godshuis De Meulenaere gesticht door zijn stiefmoeder of zijn schoonzuster. De ‘Tientjes’ bestaan nog in de Nieuwe Gentweg maar onder een andere naam ‘godshuis Sint-Jozef’ dat zich in de Oostmeers bevond. Dit moest verdwijnen omdat er in de Oostmeers een nieuwe materniteit zou gebouwd worden als uitbreiding van het nabijgelegen Sint-Janshospitaal. De Tientjes of het godshuis Reyphins kreeg de naam Sint-Jozef en werd de stichting Reyphins heropgebouwd in de Hendrik Consciencelaan (10 huisjes van nr. 2 t/m nr. 11).

Het godshuis was bestemd voor 10 ongehuwde mannen of weduwnaars ouder dan 50 jaar. Naast gratis wonen en een klein inkomen voorzag de stichting ook in de begrafenis van haar begunstigden. Als wederdienst moesten de mannen elke avond in de kapel bidden voor de stichter en zijn voorouders. Afwezigheid werd geldelijk beboet, er stond een koffertje in de kapel. Verder was bepaald dat bij ziekte van één der bewoners, de andere bewoners elk om beurt moesten waken en dat bij overlijden zij de overledene naar de parochiekerk moesten dragen. In 1795 kwam de stichting in handen van de Commissie van Burgerlijke Godshuizen. Het was deze Commissie die in 1905 de opdracht gaf aan architect Alphonse de Pauw om de stichting Reyphins herop te bouwen in de H. Consciencelaan, 10 huisjes met bijhorende kapel. Het hele complex werd in neogotische stijl uitgevoerd, een stijl die door de stadsarchitect Delacenserie werd opgelegd. De nieuw gebouwde materniteit in de Oostmeers, eveneens in neogotiek, is ook een ontwerp van architect de Pauw.

In het stadsarchief van Brugge heb ik de bouwplannen van het godshuizencomplex Reyphins teruggevonden, daterend 13 maart 1905. Hilde De Bruyne, gewezen conservator van het OCMW vermeld in het boekje van de godshuizen 1908, waarschijnlijk de datum van het einde der werken.

Op de hierbij gevoegde plannen zien we dat er naast de 10 huisjes links en rechts een afscheidingsmuur was met uiterst rechts de kapel. In de thesis van A. Maertens en R. Cauwe over ‘De Brugse Godshuizen’ een onuitgegeven werk van vóór november 1941 is er sprake dat de linker muur in 1934 vervangen werd door een reeks woonhuizen voor oude gezinnen en dat deze huizen opgetrokken werden in een heel andere bouwtrant. Verder wordt ook vermeld dat er rechts een lage muur is zodat men nog uitzicht had op de godshuizen De Moor, die het gebouw en de kapel met elkaar verbindt. In de nis boven de ingang van de kapel staat het slanke Lieve Vrouwebeeld. Conclusie er stond hier zeker al een Mariabeeld voor WO II. Bij verder opzoekingswerk vonden wij zelfs de factuur terug uit 1905 voor het maken van het beeld voor de Consciencelaan met vermelding voor het oude Mannenhuis. Het beeld koste 200 BF en de witstenen sokkel 325 BF en gemaakt door P. De Wispelaere, Oostmeers 144 te Brugge.

Kapel en Mariabeeld

Het is een kapel met drie traveeën onder een leien dak. De verankerde bakstenen gevel is opengewerkt met spitsboogvensters. Aan de tuinzijde werd de tuitgevel afgewerkt met vlechtingen. Bemerk de rondboogdeur waarboven een blindnis met driepas, typisch voor gotiek en neogotiek. Onderaan de blindnis is een console van witte natuursteen in de muur ingewerkt. De tuitgevel was afgewerkt met een smeedijzeren topstuk, deze is nu verdwenen (zie foto)

Iconografie van het Mariabeeld

Dit witte natuurstenen Mariabeeld met een hoogte van ongeveer één meter en een breedte van 40 cm is een staande Maria met Kind. Het aangezicht vertoont reeds tekenen van erosie. Het kindje Jezus zit op de linkerarm van zijn moeder en houdt met zijn rechterhand een wereldbol vast, als symbool van heerser over de wereld. Moeder en Kind kijken vrij strak voor zich uit zonder veel aandacht voor elkaar, voor de bezoekers of de passanten. Ze kijken allebei als het ware in de lucht, in het ijle en de plaatsing in deze hoge nis werkt dit nog in de hand. Het is een vrij eenvoudig uitgebeeld Maria zonder attributen, geen kroon, geen scepter, met een kleed en ook een mantel met zichtbaar brede mouwen. Maria draagt een hoofdsluier en verder zien we op haar borst een in plooiën gesculpteerd stuk stof die de knieën en beentjes van het kindje bedekt. Waarschijnlijk is dit de lendendoek van het Kindje Jezus.

Als slot wil ik nog meegeven dat het godshuis Reyphins in 2005 (bijna 20 jaar geleden) een grondige restauratie onderging waarbij de zeer gesloten achtergevels werden opengebrouwen en er een uitbreiding kwam met een hedendaagse uitbouw in de tuin. De huisjes werden comfortabeler en zo kreeg heel de site een meerwaarde. De lage verbindingsmuur werd dan ook afgebroken en in de plaats ervan kwam een nieuwe metalen ingangspoort naast de kapel, een poort in kortenstaal met een poëtische tekst. Het ontwerp en de uitvoering zijn van de hand van de bekende kalligraaf Brodi Neuenschwander.

Vandaag zijn zowat alle godshuizen gerestaureerd en gemoderniseerd en wonen er nog steeds bejaarden in. Met hun pittoreske tuintjes en witgeschilderde gevels zijn het de plekken bij uitstek om even tot rust te komen. Bovendien zijn ze vrij toegankelijk voor al wie hun stilte respecteert.

Willy De Four

secretaris BMS vzw